

Др Сања Ј. Париповић Крчмар

ПОЕТОЛОШКИ ПОЈМОВНИК*
– термилошко одређење, грађа, функционалност –

Радам се првобитно разматра употреба термина поетика и указује на предмет поетичких истраживања. Потом се објашњава основна појмовна апаратура проблематике уметничког стварања. Разумевање ове теорије олакшано је дистингвирањем проблемских подручја базираних на круцијалном односу које уметничко дело, средишно позиционирано, остварује према аутору, стварности и публици. Издвајају се, затим, најдоминантнији поетолошки појмови у сваком засебном периоду. Напоследку, истиче се функционалност поетолошког појмовника, као приручника са концептом речника и оријентацијом на кључно у историјском развоју, његова вишеструка примена како у различитим нивоима образовања, тако и у широкој културној јавности.

Кључне речи: поетика/поетологија, поетичко/поетолошко, поетолошки појмови/ појмовник, теорија уметничког стварања/начела стварања.

Уводна напомена. Извесно је да детерминисана тема захтева уводно разматрање које ће омогућити потенцијалним потоњим радовима да се нађу под окриљем или рецимо у заклону од методолошког дивана конципираног на генерализацијама и изложеног простору општости. Па ипак, привилегованост оваквих дискусија, осим сугерисања смера којим се проблематика може разрешити, може се видети и у потенцијалу упитаности, а да се на постављена питања нужно не очекује и давање одговора. Оно што се у таквом раду ипак очекује тиче се подсећања на распон објашњења основног појма

* Рад је настао у оквиру краткорочног пројекта под називом *Поетолошки појмови у настави: исцртавање појмовног фонда* (број 142-451-3077/2023-01) одобреном по Јавном конкурсу Покрајинског секретаријата за високо образовање и научноистраживачку делатност за финансирање краткорочних пројеката од интереса за развој научноистраживачке делатности у Аутономној покрајини Војводини у 2023. години.

(са конкретним опредељењем, у намери избегавања неспоразума, које схватање се за ову прилику усваја), као и назначавања опсега питања у дотицају са појмом поетике, па и његовог деривата поетологије. Док је у ширем смислу речи поетика еквивалент теорије књижевности, у виду учења о књижевности/песништву, у ужем значењу би се онда она првенствено везивала за област генологије, мада је довођена у везу и са правцима, методама, стиливима, структурном повезаношћу и узајамном односу делова уметничког дела као целине, што би значило учење о средствима и облицима књижевности/песништва. Засигурно је да нема јединствене/једнозначне детерминације појма. Ова разноврсност дозволила је да се истраживањем центрира поједини аспект, па отуда термин поетика остварује различите синтагматске склопове, јер се може говорити о поетици неког периода, жанра/врсте, писца. Поједина испитивања су ишла и у смеру откривања могућности потпомагања историје књижевности књижевнотеоријским истраживањима, те су се поетолошки опсервирала проучавања националне књижевности, дакле, ван граница књижевних раздобља. Појам поетика у наслову студија о вишевековној традицији појединих књижевности за предмет има оно што би природно припадало области историје књижевности (в. Деретић 1988: 39–64).¹

Све ово говори да учесталост употребе термина поетика, са којом се у новије време сусрећемо, којом се значења умножавају и које су тешко упоредиве, донекле и несагласне, мада и активно коегзистентне, продукује нашу несигурност у означеност. Па ипак, терминолошко прецизирање није неопходно изузев у случају када смо намерни начинити продукт широке примене који происходи из њега, попут поетолошког појмовника.

I

1. УПОТРЕБА ТЕРМИНА ПОЕТИКА / ПРЕДМЕТ ПОЕТИЧКИХ ИСТРАЖИВАЊА.

1.1. Ако тумачење књижевних дела тендира одређивању смисла сваког појединог дела које је предмет анализе, предмет поетичких истраживања усмерен је више ка спознаји општих закона по којима се ствара књижевно уметничко дело, оних закона који руководе стваралачким процесом. То, дакле, имплицира на испитивање не самог књижевног дела, него „својства оне особене врсте дискурса коју представља књижевни дискурс”, подвлачи Цветан Тодоров у свом дефинисању појма поетике, јер „свако дело тада се посматра само као испољавање једне много општије апстрактне структуре, чије је оно само једно могућно остварење” (Тодоров 2000: 13). Поетици је својствено утврђивање особина по којима књижевност препознајемо као

¹ „Увођење поетике у подручје које по дефиницији припада историји књижевности може се правдати истим оним разлозима који нам омогућавају њену примену у мањим временским сегментима, тј. чињеницом постојања стабилног јединства и чвршће повезаности међу књижевним појавама без обзира на њихову временску удаљеност” (Деретић 1988: 47).

књижевност. Тако се остварује, уз унутрашњи, онај апстрактни приступ књижевности, јер је усмерење поетике у предлагању/откривању/пружању књижевних могућности, док би се реализована књижевна дела сагледавала као засебна остварења таквих могућности. Предмет поетике тицао би се, отуда, појмова у сфери књижевног дискурса као начела „које генерише неограничен број књижевних текстова” (Тодоров 2000: 42), а појединачна дела би у извесној мери била испољавања тих апстрактних структура. Из такве перспективе, јасно је да у језгру поетичких истраживања нису појединачна дела. Прецизно и луцидно то појашњава Гловински: „*П.* се у начелу интересује за општа правила организације књижевног исказа, за његова основна својства, а не поједина дела, која су предмет → интерпретације, а ако анализира појединачно дело онда то чини илуструјући деловање општих правила” (Гловински 2000: 170). Могло би се све ово објединити поимањем појма поетике Виктора Жмегача који је, преиспитујући проблематику иманентне поетике, види „као суставно проведен дискурс о логичким и стилским особинама књижевног стваралаштва, формулиран с намјером да буде нормативно-генеративна директива, индивидуална пројекција (нпр. у облику програма или манифеста) и напосљетку књижевнотеоријски опис”, указујући да сваки сегмент ове својеврсне дефиниције има и засебну функцију (легислативну, информативно-комуникативну и гносеолошку) (Жмегач 1988: 19).

Према оваквом правцу размишљања, сам термин поетика добија одређење у домену писања дела, тј. схватамо је у значењу теорије уметничког стварања, остављајући по страни уже разумевање појма које подразумева правила која се тичу поезије саме, па и избора могућности у различитим областима које врши један аутор (па се говори о поетици неког писца, што би више било домен термилошког одређења књижевне критике). Дакле, када говоримо о поетичком приступу делу разматрамо питања стваралачког процеса настанка уметничког дела, издвајамо начела по којима се књижевно дело ствара/кује. Односно, под појмом поетика увиђамо нормативне предлошке, упутства која уметници треба да остваре, односно скупове правила које треба примењивати како би се написало добро уметничко дело, било да су изграђени унутар епохе, неке књижевне школе или их доноси појединац. У нешто ужем смислу, под овим се појмом може подразумевати скупина трактата од античког периода до просветитељства који артикулишу правила стварања, уз која се могу наћи и теоријска описивања књижевних дела. Период прописивања директива смениће периоди у којима аутори сами следе сопствена правила стваралаштва, што оправдава одређење таквих поетика модерним.

Праћење исказа теоријски самосвесних аутора омогућује систематизацију њихових уверења о томе како треба стварати. Такви поетички ставови нису увек у сагласју са ауторским делом, премда своју функционалност изналазе и у том случају, јер предочавају, с једне стране, приступ мерилима периода које репрезентују, док с друге стране, одступањем од предвиђеног осликавају ауторску индивидуалност. Поетички ставови писаца могу бити

иницијални потез у интерпретацији дела; полазиште је у том случају у експлицитно формулисаним схватањима уметности, тј. прво нам писац саопштава о стваралачким начелима, а потом се гради наша мисао о његовом стваралаштву. Засебни поетички текстови обично су и сами део уметности, па омогућују и њено боље разумевање. Како већина аутора није наклоњена креирању програмских поетичких текстова, сусрет са оваквим исказима расутих по разноврсној грађи (предговорима, поговорима, интервјуима, приказима, есејима о другим ауторима, критикама...) подстиче на систематизацију утемељену на основним појмовима поезике.

Проблематика уметничког стварања концептуализује појмовну апаратуру којом се разматра група истоветних питања у хронолошком следу од најдавнијих времена, с тим да се изналазе различита решења у сваком периоду, па и унутар појединог периода.² Разумевање ове теорије олакшано је дистингвирањем проблемских подручја базираних на круцијалном односу које уметничко дело, средишно позиционирано, остварује према аутору, стварности и публици.³ Суштинска питања у оквиру ових поља тичу се: 1) начина на који аутор ствара, тј. настанка уметничког дела, са освртом на одређење стила у зависности од доминантне поезике (ентузијастичке или поезике техне) и значаја самог уметника; 2) концепта преобликовања стварности у уметничко дело и стварања по идеји смештеној у духу творца дела; 3) друштвене функције уметности најчешће разрешене формулацијом која обједињује и сазнајни и естетски аспект, моралну и забавну улогу.⁴ Готово сваки период је примат давао једној од ове три проблемске области, занемарујући остале или, пак, мање се њима бавећи у трактатима са темом уметничког стварања. У временском следу се и у самом стварању и у списима у којима се о стварању расправљало могла пратити промена односа ових поетичких проблемских сфера, те се на основу њиховог хијерахијског поретка могла оквирно декларисати оријентација епоха. Акцентовање једног проблемског делокруга у једном периоду, другог у другом, водило је условној карактеризацији теорија уметничког стварања. Уколико је, рецимо, наглашена позиција аутора и све подређено његовој експресији, подастирући принципе оригиналности и индивидуализма, док су друга два односа маргинализована или неважна, поезика тог периода усмерена је на категорију књижевног ствараоца, попут романтичарске поезике; њој насупрот била би реалистичка поезика у којој предњачи релација којом се стварност транспонује

² Видети Грдинић ркп. *Преглед њоеџика*.

³ „Између пошиљаоца и примаоца упорно стоји, у виду писма/књижевности/песништва, дело, као оно што је начињено да делује, и делотворно зрачи из себе сама”, бележи Вебер, напомињући да „од три могуће перспективе поезике – поезика стварања, поезика дела, поезика примања (рецепције) – дело се, као видљива и опипљива предметност, више од миленијума, све до 17. века налази у средишту поетолошког интересовања” (ВЕБЕР 2000: 149).

⁴ Тако смо нешто шире представили теорије које се у литератури заснивају на елементима књижевног процеса и именују експресивним, миметичким и прагматичким.

у уметничко дело; док би рецимо, ренесансу, барок и авангарду одредили као период усредсређен на реакцију примаоца, јер је релација дела и публике формативна за ове периоде⁵. Тако би се комуникацијска схема могла прихватити као корелат модела књижевне комуникације са своје три базичне категорије заступљене у свим епохама у специфичном хијерахијском односу.

Изучавање начела уметничког стварања кроз време резултирало би прегледним структурирањем/груписањем таквих теорија, сагледавањем фреквентности важних поетичких питања, али и евидентирањем, па и евалуирањем промена унутар самих категорија и у њиховим међусобним односима. Не мање значајан циљ таквих истраживања био би и постизање полазишта за оптимално тумачење књижевних дела, као и њихову књижевноисторијску карактеризацију, јер операционализација/амплификација инструмената, које поетика као задатак себи поставља, може ту анализу да приушти.

1.2. Поетика се, наиме, прима у значењу и научне дисциплине (јер се односи на теорију књижевности) и предмета изучавања самог, посебно уколико имамо у виду и паралелну употребу њеног придевског обличја, када говоримо да је нешто *поетичко*. Та двосмисленост у одређењу, чини се, изродила је у новије време још један назив и његов придевски облик – *поетологија* и *поетолошко*. „Изазвано је то, наравно, и добро познатом тежњом у науци уопште, као и у науци о књижевности посебно, да се свуда где је могуће раздвоји раван проучавања од равни самог предмета проучавања, да се појмови којима описујемо неко градиво строго разлуче од иманентних особина самога тог градива”, истиче Новица Петковић, закључујући да „разлучивање поетике на теоријску и иманентну – где је прва везана за научну дисциплину, друга за њен предмет – није према томе неочекивано будући да је проистекло већ и из старе двозначне употребе истог назива, а чини се да није ни проблематично” (Петковић 1988: 8).

Појам иманентне поетике, насупрот теоријској, треба разликовати од имплицитне, иако се почесто изједначују. Иманентна поетика јесте предмет поетичких изучавања, она егзистира у књижевним текстовима; у неким се експлицирају сопствена поетичка начела која нису увек усклађена са оним што писац заиста ствара у делу (теоријски став не мора бити усаглашен са књижевном праксом), а што увиђамо као имплицитну поетику, тј. поетичка начела које из самог књижевног дела изводи. Предмет поетичких истраживања Петковић дефинише као „скуп свих препознатљивих, издвојивих средстава и поступака помоћу којих се књижевни текст организује управо као књижевни, а не некњижевни” (Петковић 1988: 11), налазећи да се та средства

⁵ У контексту улоге читаоца издвајамо Жмегачево запажање: „Реципијентова ментална активност постојала је, дакако, и прије. Но, тек су новије епохе поетолошки озакониле његову активност. Штовише, може се рећи да тенденција да се дјело, тако рећи, препусти реализацији у читаоцевој свијести води закључку који је само привидно парадоксан: иманентна поетика, која је сада далеко од свих нормативних и традиционалних елемената, нашла је уточиште – не у тексту него у флуидном медију реципијентове свијести” (Жмегач 1988: 26).

и поступци могу звати скупом књижевних конвенција. Предмет таквих истраживања, дакле, „поред скупа теоријских поставки које се могу дедуковати из самог дела”, тврди Грдинић, „може постати и нешто што је изван њега – доминантне идеје у томе времену, односно књижевне конвенције које је писац чија се поетика испитује подразумевао и на њих се ослањао” (Грдинић 1988: 299).

У разматрању присутности у пракси појма *йоейџолоџија/йоейџолоџки*, као терминолошког дубла појма поетике и њеног придевског облика (*йоейџика/йоейџички*), Станиша Тутњевић примећује одсуство његове заступљености у речницима, енциклопедијама, лексиконима и лексикографским приручницима, што је опозитно његовој не тако реткој употреби (в. Тутњевић 2007: 9–37). Исто тако, ишчитавајући радове из зборника посвећеног тумачењу поетике српске књижевности⁶, приметиће и комбиновану употребу једног члана из два пара именица и придева – *йоейџика/йоейџолоџко* (док се симетрична поставка овог комбинованог дубла готово не конституише). У пракси се поменути парови (троструко начињени) не употребљавају доследно, али се може рећи да су устаљени. Када предмет анализе није само унутрашња структурна устројеност књижевног дела, него и оно „што подразумева дух времена, околности и претпоставке настанка управо таквих дјела, али и начина њиховог функционисања, управо у том и таквом времену, и у складу са својом управо таквом унутрашњом организацијом” адекватнија је употреба термина поетолошко, јер је предмет анализе нешто шире од оног што је изворно значење појам поетике. Ако се уз уже поетичке анализе појединих дела проучавају и комплекснији сегменти које та иста дела износе, рецимо везе између две националне књижевности, онда је то „проучавање које по своме карактеру, дакле, ’одбија’ да се именује *йоейџичким џумачењем* јер тако именовано оно снажно ’вуче’ само на уску, поетичку, структурну анализу одређених дјела. Због тога се тај научни поступак спонтано именује као *йоейџолоџко џумачење*” јер се подразумева и нешто шире сагледавање настанка, обликовања и функционисања дела (Тутњевић 2007: 19–20). Не треба порицати могућност да се ови појмовни парови (*йоейџичко/йоейџолоџко*) нађу и у синонимском односу (посебно у случајевима употребе по сопственом нахођењу или без брижљивог увиђања значењских нијанси, дакле више спонтано, ненамерно), али ипак установљена дистинкција значењске обухватности термина треба да буде усклађена природи научног истраживања.

Унутар истоветне појмовне апаратуре, дакле, извршена је подела у равни надлежности, која се може видети као један од начина превазилажења терминолошке непрецизности, при чему „се не ради о чврстој подјели без остатка, него о сасвим условном појмовном разграничењу у коме се значење почетног ужег термина поетика истовремено садржи и у значењу ширег, општијег појма поетологија”, нотира Тутњевић констатујући следеће:

⁶ Реч је о зборнику радова *Поетика српске књижевности* из 1988. године.

Не ради се, дакле, о ситуацији када имамо два термилошка облика истог појма, нити се ради о два различита термилошка облика од којих сваки сам за себе покрива друго, сопствено значење, него о ужем и ширем значењу једног те истог појма које се, зависно од потребе, условно разлучује и именује са два веома слична термилошка облика (Тутњевих 2007: 25).

У најсажетијем облику, поетички приступ делу оријентисан је на анализу структурног уређења дела, док би поетолошки приступ, уз структурни поредак, истраживао и настанак и деловање књижевног дела, дакле, био приближнији научној општијој спознаји о знању/стваралачком умећу.

2. Поетолошки појмови.

2.1. Праћење развоја поетолошке мисли о процесу стварања уметничког дела, о начину на који дело настаје, правилима по којима се гради и о ефекту који постиже код публике, води идентификацији, издвајању и систематизацији појмовног фонда. Иницијални задатак тиче се издвајања појмова којима се служимо да бисмо објаснили питања која се намећу у оквиру сваког проблемског подручја поетике. Попис термина у контексту начела грађења уметничког дела првобитно би подразумевао објашњење његових основних значења, донекле потпомогнуто и синонимичним изразима. Маркирање кључне терминологије представљало би полазницу за даље активности, у ужем смислу како за проширивање/нијансирање значења и надопуну новим релацијама са другим појмовима, тако и на општијем нивоу у виду надоградње свеукупног појмовног фонда. Једном усвојени појмови задобијају нове домаћаје у временским периодима и епохама које их при стварању баштине, па се амплитуда њихове релевантности умножава.

Без проминентних појмова не можемо замислити разумевање теорије уметничког стварања и ван граница периода у ком су утврђени. На њих се изнова враћамо, њима се служимо при представљању начина на који се дело ствара без обзира на временске границе, што им придаје димензију фундаменталног фактора при поступку одгонетања принципа којима се дело гради. Једна група оваквих водећи појмова инкорпорирана је у све епохе и она би могла у потенцијалној класификацији бити везивно ткиво за сваку даљу инвентуру. Темељи појмовника потом би се богатали новим садржајима који, рецимо, јесу тековина неке од засебних периода, тј. обележје појединих епоха. То би значило да се при спецификацији/прерасподели находимо од општијих ка мање општим појмовима, што уједно омогућава и више истраживачких фаза, те процес израде појмовника чини дугорочним пројектом. Овладавање поетолошким појмовима биће подстицајно за преиспитивање постојећих уводних текстова о епохама, које налазимо у предвиђеним уџбеничким књигама, а све су прилике и за њихово другачије/квалитетније конципирање. На нешто вишем степену мотивационо би било и усвајање поето-

лошких метафора (рецимо, метафора пчеле, метафора свилене бубе, метафора вела), које надилазе сам појмовни обим/дијапазон, пружају могућност повећанице међу епохама и елаборативну димензију.

2.2. Исходишна тачка подухвата обједињења појмовне апаратуре свакако су поетолошке расправе у којима се расправљало о питањима у вези са креативним процесом, посебно оне основне са којима се кроз време полемише (попут списа Платона, Аристотела...). Главни допринос оваквог пројекта је кохерентност кључних појмова, интегрални регистарски приступ, њихово детаљно појашњење и могућност компарирања различитих приступа теорији стварања, што је и идентификација саме епохе. Хронолошки синопсис би у ствари осветлио особеност епохе и обим развијености теорије стварања унутар ње, док би абecedни/азбучни регистар на самом крају омогућио лакше сналажење. Тако би се могли издвојити најдоминантнији појмови у сваком засебном периоду по овом моделу⁷:

1. *Античка*: поетика, мимезис/imitatio, идеја/eidos/idea/форма, ентузијазам, techne/ars, dulce et utile, катарза, калокагатија, хамартија, ентелехија, decorum, ut pictura poesis, in medias res, simplex et unum, ab ovo (Letae), invita Minerva, sublimus, sobria ebreitas, лонгинизам, знак/симбол
2. *Средњи век*: квазиидеја, апофатизам, катафатизам, алегореза, типолошка алегорија/фигурација, полисемија, теорија четворослојног читања, херменеутика, теорија вела
3. *Ренесанса*: метафора пчеле/лабуда, имитација/корекција, перспектива, ex multis in unum
4. *Барок*: ингенио, акутеца, кончето, меравиља, емблематика, concordia discors
5. *Класицизам/просветиљелство*: класик, неокласицизам, sapere aude, просторне/временске уметности, сукцесија, симултаност, дистинкција јесте – треба (технички – критички искази; чврсти термини – термини индикатори; констативни – перформативни искази), укус
6. *Романтизам*: имагинација, теорија фрагмената, романтичарска иронија, органска/механичка форма
7. *Реализам*: идеја дивне лажи, свезнајући приповедач, репрезентативност карактера/типизација ликова, фабула/сиге
8. *Симболизам*: шума симбола, чиста поезија, синестезија, херметичност
9. *Авангарда*: синхронизитет, колаж, дисперзивни субјекат, интермедјалност, цитат стварности, аутоматско писање, ready made, симултане песме, визуелна поезија, звучна песма
10. *Постмодерна*: ars combinatoria, отворено дело, метатекстуалност

⁷ Треба имати у виду да поједини појмови имају и своје синонимичне изразе, поједини захтевају додатну поделу на поткатегорије (попут различите врсте мимезиса – примарни, секундарни, класицистички/реторски, генијски/емулацио, ноетички).

II

1. Функционалност појмовника. Конституисани термини којима се појашњавају и приближавају поједине епохе уз своја основна значења задобијају и нова, те у том преплету семантизације потврђују своју функционалност. Отуда произилази потреба у хуманистичком образовању за интегралношћу појмова у виду израде поетолошког појмовника, као резултата вишегодишњег истраживачког рада. Овако оформљен појмовник (чије одреднице могу бити не само текстуално обрађене него и мултимедијално, у виду аудио и видео презентација) предочиће терминолошку оперативност, те понудити референтни оквир чијим усвајањем се на ширем плану постиже увид у смене парадигми и различитих тенденција, а на ужем плану отвара перспектива за тумачење књижевних дела и њихову књижевноисторијску карактеризацију. Будући да на српском језику још увек не постоји поетолошки појмовник, дефинисање кључних појмова и формирање појмовника био би важан корак у организацији и структурирању претходних знања о начелима уметничког стварања. Поред научне сврхе, поетолошки појмовник имао би и широку примену у образовању (пре свега у настави књижевности), са сврхом побољшања и иновирања наставног процес, јер су управо научни појмови главни ослонац наставе.

Поетолошки појмови се у настави књижевности уводе преваходно посредством студија, монографија, уџбеника, хрестоматија, где је појам најчешће представљен кроз уопштену, површну и непотпуну дефиницију и без свести о важности развоја појмова. Такав начин увођења представља оштар прелаз на веома сложене појмове, без икакве претходне припреме. Подразумева се да о већини таквих појмова постоји извесно знање, макар на нивоу синонимичног знања. Потреба за истраживањем поетолошких појмова у настави произлази из досадашњих искустава практичног рада на текстовима са средњошколцима, који – не усвојивши одговарајуће појмове на ваљан начин – књижевни текст често анализирају без свести о кључним појмовима који књижевно дело смештају у одређену епоху. Циљ истраживања је да се утврди колико средњошколци могу да, на основу карактеристика одређеног текста, препознају којој епохи текст припада, да поетолошке појмове и идеје доведу у међусобну везу, и колико су способни за самосталан аналитички процес и карактеризацију књижевног дела.

2. Истраживачке фазе. Како до данас у нашој науци о књижевности није креиран поетолошки појмовник, истраживање појмовног фонда и његова анализа представљали би значајан први корак у његовој изради. Истраживање на пројекту, у различитим фазама, требало би да пружи увид у постојеће обраде поетолошких појмова и њихове недостатке, како у погледу заступљености одређених појмова, тако и у погледу њиховог дефинисања.

У првој истраживачкој фази тежиште сагледавања одредница са методичког и функционалног аспекта било би на следећим питањима: 1) на који

начин се поетолошки појмови уводе и како су дефинисани?; 2) Има ли хоризонталног и вертикалног развоја појмова? Да ли се сваки наредни помен истог појма разликује од првог, и на који начин?; 3) Да ли су дефиниције поетолошких појмова примерене узрасту, односно, нивоу образовања? Да ли начин на који су дефинисане обезбеђује одговарајуће функционално знање? Ова фаза подразумевала би и проверу нивоа концептуалног разумевања поетолошких појмова код ученика средњих школа, путем различитих упитника и анкета које би спроводили предметни наставници у средњим школама. Дакле, акценат би био на истраживању појмовног фонда, увиду у постојеће обраде и недостатке.

Друга истраживачка фаза била би усмерена на одабир и организацију поетолошких појмова који би били обухваћени планираним појмовником. Ова фаза израде појмовника, као што приличи сваком почетку, може да испољи изванредан број недостатака. Креирање селективног списка одредница, њихова идентификација у уџбеничкој литератури и разврставање по могућим критеријумима⁸, може да буде како непотпуно тако и, у нужној мери, поједностављено. Фокус треба ставити на репрезентативну појмовну апаратуру у складу са нивоом образовања, имајући у виду да је она подобна не само текстуалној него и мултимедијалној обради.⁹

Уследило би у трећој фази креирање садржаја одредница, што прегнантнијих и уз мноштво примера, а потом и списка литературе, а коначно и израда корелацијских смерница на комплетираним појмовнику. Наредна фаза била би усмерена на примену селектованих одредница у настави – проверу прихватљивости садржаја; могућности допуне у активном процесу учења. Важно је што истраживање у оквиру оваквог пројекта може да буде отворено за допуне, дораве и корелације са постојећим у континуираној еволуцији различитих медија.

Закључна запажања. Ако се у првим просуђивањима истраживачког подухвата, који увиђамо као значајан научни допринос, јер је основа сваког образовног, па и научног процеса добар глосар/речник/појмовник, укажу непрецизности/неадекватности, то не треба да обесхрабри у предузимању даљих корака у правцу формирања речничког фонда, јер само његово постојање у српском језику све до данас, оправдава непогрешивост тог правца. Постепеним, али систематским испитивањима књижевних термина у којима се огледају теоријска схватања, изградићемо уједно и конструкте за расветљавање социјалних и културних фактора у формирању појмова у области теорије књижевног стварања. Подсећања ради, неке од крилатица обичног

⁸ По хронологији, уз процентуално усклађивање одабраних појмова у оквиру сваког књижевноисторијског периода.

⁹ Потребно је проценити који појмови могу бити обрађени у аудио или видео формату, водећи рачуна о релевантности појма и његовом садржинском потенцијалу за мултимедијалну обраду.

говора, којима се служимо без свести о њиховом пореклу, у ствари су познати термини поетике. Готово сваки приступ уметничком делу подразумева и естетско и етичко, у њему се ужива, али од њега се и сазнаје. Тај спој корисног и лепог, као један од најфреквентнијих поетолошких постулата, има своју примену у свакодневном животу и ван сфере културе.

Оваква врста приручника са концептом речника и оријентацијом на кључно у историјском развоју имала би вишеструку примену; увидом у појмовну апаратуру сви нивои образовања, посебно средњошколски и високошколски, добили би плодносан темељ за самосталан аналитички процес, али је сасвим сигурно овакав појмовник потребан и широкој културној јавности.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- ВЕБЕР, Албрехт. Поетика. Гојко Тешић (прир.). *Поетика – теорија и историја појма*. Београд: Народна књига – Алфа, 2000, 147–158.
- ГЛОВИНСКИ, Михаил. Поетика. Гојко Тешић (прир.). *Поетика – теорија и историја појма*. Београд: Народна књига – Алфа, 2000, 170–171.
- ГРДИНИЋ, Никола. Увод у проучавање малих поетских облика. Новица Петковић (ур.). *Поетика српске књижевности*, зборник радова. Београд: Институт за књижевност и уметност – Научна књига, 1988, 299–307.
- ГРДИНИЋ, Никола. *Прејед поетике. Од Платона до Дигроа* (рмп. 520 стр., уџбеник у електронској форми).
- ДЕРЕТИЋ, Јован. О могућности поетике националне књижевности као целине. Новица Петковић (ур.). *Поетика српске књижевности*, зборник радова. Београд: Институт за књижевност и уметност – Научна књига, 1988, 39–64.
- ЖМЕГАЧ, Виктор. Проблематика „иманентне поетике”. Новица Петковић (ур.). *Поетика српске књижевности*, зборник радова. Београд: Институт за књижевност и уметност – Научна књига, 1988, 19–27.
- ПЕТКОВИЋ, Новица. Проучавање иманентне поетике: предмет и сврха. Новица Петковић (ур.). *Поетика српске књижевности*, зборник радова. Београд: Институт за књижевност и уметност – Научна књига, 1988, 7–17.
- ТОДОРОВ, Цветан. Поетика. Поетика [Терминолошка одредница]. Гојко Тешић (прир.). *Поетика – теорија и историја појма*. Београд: Народна књига – Алфа, 2000, 9–22, 41–49.
- ТУТЊЕВИЋ, Станиша. О појмовима поетика и поетологија. *Поетичка и поетолошка истраживања*. Београд: Институт за књижевност и уметност, 2007, 9–37.

Sanja J. Paripović Krčmar

POETOLOGICAL GLOSSARY

– terminological definition, structure, functionality –

Summary

Frequent use of the term poetics, encountered in recent times, multiplies meanings that are difficult to compare, to certain extent inconsistent, although actively coexistent, causes uncertainty about signification. And still, terminological specification is not necessary except in the case when the intention is to make a product of wide application which originates from it, such as poetological glossary.

The term poetics contains normative templates, instructions that artists should follow, i.e., sets of rules that should be applied in order to write a good work of art, regardless of whether they are created during a certain epoch, within a literary school or determined by an individual. The poetic approach to the work is oriented towards the analysis of structural arrangement of the work, while poetological approach would investigate, along with structural order, the origin and operation of literary work, therefore, it would be closer to a more general scientific understanding of knowledge/creative skill. Following the development of poetological thought about the process of creating a work of art, the way the work is created, the rules by which it is built and the effect it has on the audience, leads to the identification, separation and systematization of the term fund. The established glossary would offer a reference framework, the adoption of which on a larger scale provides an insight into paradigm shifts and different tendencies, and on a smaller scale opens a perspective for interpretation of literary works and their literary-historical characterization. In addition to the scientific purpose, the poetological glossary would also have a wide application in education (primarily in literature classes), with the purpose of improving and innovating the teaching process, considering scientific terms are the mainstay of teaching.

Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за српску књижевност
Др Зорана Ђинђића 2
21000 Нови Сад
sanja.paripovic@ff.uns.ac.rs

Примљен: 20. децембра 2022.

Прихваћен за штампу јануара 2023.